Budoucnost češtiny v chemii již není co bývala…

Náš život je nabitý informacemi (vědění je síla) a nedostává se nám času na jejich absorpci (čas jsou peníze). Musíme rychle absorbovat, optimálně vyhodnocovat a odpovědně rozhodovat. Informace, kterou chceme využít a případně dále rozvíjet, by měla být stručná, výstižná a srozumitelná. Pro tento účel byly zavedeny zkratky. Na rozdíl od zkratky turistické (která bývá někdy definována jako cesta sice delší, zato ale horší kvality), mám tentokrát na mysli zkratku slovní. Tato zkratka zpravidla velmi dobře splňuje kriterium stručnosti, se srozumitelností je situace výrazně horší. Smiřujeme se se skutečností, že nerozumíme zkratkám používaným v sousedních vědních odvětvích, bohužel často si při použití zkratek nerozumíme ani uvnitř oboru chemie.

Již několik let působím jako člen poroty doktorandské vědecké konference vedené v anglickém jazyce, jejíž úspěšné absolvování (vytvořením odborného příspěvku do sborníku konference, prezentací příspěvku a jeho obhájením ve veřejné diskusi) představuje splněnou doktorskou zkoušku z angličtiny. V konferenčních příspěvcích jsou nezřídka bez vysvětlivek používány zkratky patrně dobře známe specialistům, ale pro „řadového" chemika zcela nesrozumitelné. Častým případem těchto zkratek jsou názvy speciálních analytických metod, ekonomických ukazatelů, norem atp. Tytéž zkratky jsou pak běžně autory zaváděny i do českého odborného tisku. Aby bylo jasno, tímto příspěvkem se nechci bránit proti tomuto jevu, globalizace světa má své přirozené průniky i do národních jazyků a zatímco počešťování jazyka chemie na sklonku devatenáctého století bylo významným počinem, v současnosti totéž lze chápat spíše jako boj s větrnými mlýny, směřující proti současným trendům. Jedná se mi spíše o formu, s jakou tento jev budeme zvládat. Zatímco některé často používané zkratky se v češtině stávají přejatým plnohodnotným podstatným jménem, které skloňujeme (laser, radar, internet), v případě použití obratu „malditofem" (analytickou metodou MALDITOF-MS) cítíme doufám všichni, že k tomuto doba ještě nenazrála. V redakčním kruhu jsme se shodli na několika zásadách, které propagujeme a snažíme se je dodržovat :

- *minimalizovat použití zkratek v názvu článku,*
- *před prvním použitím zkratky, která není uvedena ve „zlatém fondu" všem srozumitelných zkratek(viz pokyny pro autory na webu Chemických listů), tuto vysvětlit,*
- *nepoužívat zkratku jako přídavné jméno (tedy správně „kopolymer HEMA" a nikoliv „HEMA kopolymer").*

Přirozeně se s tímto jevem nesetkáváme jen v jazyce odborném. Příkladem „brutální formy" pronikání anglických zkratek do „jazyka obecného" jsou SMS zprávy (vida další zkratka převzatá z angličtiny…). Jestliže věta „kup rum a pivo" byla v minulosti žertovně přepisována rébusem: Cu + Пvo , současné SMS zprávy luští nezasvěcenci obdobně jako tuto hádanku. Text zprávy, kterou jsem nedávno obdržel od mladšího kolegy ve formě: MAM 4U TO PC je typickou ukázkou zkratkové esemeskové makarónštiny a jistě jste si jej správně přeložili do tvaru: Mám pro tebe ten osobní počítač. Vrcholem úspornosti se mi pak jeví přání k vánocům ve formě „Hxms" – neboli Happy Christmas.

Konečně, pokud neznáte význam nějaké zkratky, žádné neštěstí. Všichni jsme přece na internetu a tam jistě najdeme nějaký ten portál, který nám zkratku osvětlí. Internetový vyhledavač Google nezklamal a doporučil webovské stránky zkratky.net a zkratky.cz. Stránky jsou zřejmě výtvorem nadšenců a spolehlivost výkladu zkratek je dána kvalitou uložených dat. V době, kdy jsem citovanými stránkami surfoval, bylo na portálu http://zkratky.cz uváděno 9868 hesel a na portálu http://zkratky.net 13558 hesel v databázi. Další citace prosím chápejte jako perličky a jisté varování, nikoliv jako snahu snižovat práci zaníceným autorů těchto stránek. Zatímco na webu zkratky.cz nebyl pojem NMR nalezen, na webu zkratky.net je vysvětlen mj. jako pojem z oboru fyziky následovně: Technologie použitá u kvatnového procesoru (doslovný přepis). Tentýž web vysvětluje pojem LASER jako: Zesílení světla simulovaným zářením (doslovný přepis). Takže se zkratkami raději opatrně …

Pavel Chuchvalec